

ВЧОРА І СЬОГОДНІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Автор висловлює власні спостереження щодо безпекової складової існування України. Констатує: схема безпеки нашої держави набуває конструктивності, що вселяє певні сподівання на позитив майбутнього існування України, яка має протистояти ворогові, захищатися і вистояти.

Ключові слова: безпека, Північноатлантичний Альянс, визначення агресора, програми, механізми.

The article exposes new security threats in Europe and worldwide. The attention is paid to Ukraine's national interests to preserve the strategic balance in the current geopolitical environment in the areas of national and international security. It is analysed the question whether such country as Ukraine should be interested in maintenance of Euro Atlantic organization.

Keywords: European security, national interests, international security, Euro Atlantic organization, national independence, Trust Funds, geopolitical priorities.

Автор размышляет об очередном этапе совершенствования системы национальной безопасности Украины. Констатирует: схема безопасности нашего государства приобретает конструктивные черты, что вселяет некоторые надежды на позитивное развитие событий в Украине, которая обв'язана противостоятъ врагу, защититъся и вистоятъ.

Ключевые слова: безопасноть, Североатлантический Альянс, определение агрессора, трасты, приоритеты.

---

¹ Проф., завідувач кафедри зовнішньої політики і дипломатії Дипломатичної академії України при МЗС України

Постановка проблеми. Дипломатія дає нам чимало позитивних прикладів успішного розв'язання конфліктів, протистояння агресії, вироблення схем нейтралізації викликів із застосуванням різноманітних механізмів захисту. Провідною школою з безпеки світового рівня, що забезпечує стабільність і захищеність євроатлантичного і євроінтеграційного просторів, є Північноатлантичний Альянс.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теми національної безпеки присвячено чимало праць вітчизняних і зарубіжних дослідників. Серед таких робіт привертають увагу дисертаційні дослідження українських початківців-кандидатів в науці: М.І. Копитко, О.М. Підхомного, О.О. Майданника, А.Б. Качинського, в яких автори окремо розглядають системи національної безпеки, складові міжнародних безпечових структур, схему безпеки НАТО тощо. Праці зарубіжних, переважно американських дослідників: Stephen C. Pelletiere, Karl P. Mueller, Jasen J. Castillo, Forrest E. Morgan, Negeen Pegahi, Brian Rosen, присвячені аналізу загроз, що постають перед США у XXI столітті, а також прогнозам щодо їх подолання. Чимало уваги приділяється авторами двох наукових шкіл безпекових досліджень терористичним загрозам і боротьбі з ними.

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Про потужний потенціал НАТО, стратегію Альянсу, а також основні складові співробітництва з Україною вже не раз йшлося на сторінках наукових видань.

Формулювання цілей статті. Зупинимось на питанні про новий формат співробітництва між Україною та Альянсом, а саме за Програмою поглиблених можливостей, реалізація якої надає можливість розбудувати систему оборони нашої держави, сумісну зі стандартами Альянсу за Партнерською ініціативою сумісності (Partnership Interoperability Initiative) [1]. Про важливість поглиблення співробітництва між Україною та Альянсом в системі європейської регіональної безпеки та у контексті боротьби з

російською агресією йшлося під час переговорів Глави держави Петра Порошенка з Генеральним секретарем НАТО Єнсом Столтенбергом. Провідна організація світової безпеки, як підтвердив її очільник, продовжить надавати Україні практичну та політичну підтримку у протистоянні ворогові та посилення безпекових інституцій.

Учасники Альянсу, а це 28 провідних країн різних географічних регіонів світу, підтвердили, що всі вони «єдині в підтримці суверенітету України, територіальної цілісності в межах її міжнародно-визнаних кордонів та невід'ємного права України самостійно визначати своє майбутнє та зовнішню політику без втручання ззовні» [2]. Міністр закордонних справ України Павло Клімкін зазначає, що взаємодія України з НАТО є унікальною: тренуючи і навчаючи нас, НАТО теж вчиться і стає сильніше [2].

Чи є за цими міркуваннями конструктивне підґрунтя? Відповідь на це питання отримаємо із з'ясуванням складових практичного наповнення співробітництва України з Альянсом. Зрозуміло, що будь-які дії у міжнародних відносинах мають спиратися на законодавчу основу. Отже, до переліку включаємо законодавчі акти України з зазначеної тематики. Серед них – Закон про відмову України від позаблоковості (2014), Воєнна доктрина України в новій редакції (2015), Стратегія національної безпеки України (2015), Послання Президента до Верховної Ради України 2016 року. Рефреном всіх згаданих документів є посил про те, що вступ в НАТО є стратегічною ціллю України.

Відповідні зміни до законодавчих актів держави Верховною Радою України було внесено з 2014 року. Фактично, ВРУ повернулась до положень національного законодавства від 2003 року, серед яких і Закону України «Про основи національної безпеки» від 2003 року, у якому було чітко заявлено про євроінтеграційний та євроатлантичний вектори нашої зовнішньої політики і наданий чіткий розгалужений план реалізації згаданих завдань.

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо відмови України від здійснення політики позаблоковості» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, від 23.12.2014 р., № 35-УШ. ст.13) закріпив положення про те, що основною задачею нашої держави є "інтеграція України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі та в євроатлантичний безпековий простір", а також "поглиблення співпраці з Організацією Північноатлантичного договору з метою досягнення критеріїв, необхідних для набуття членства у цій організації" [3]. У затвердженому Указом Президента України №555/2015 документі від 24 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України» від 2 вересня 2015 року також розглядаються низка безпечових завдань, однак вже військової, оборонної складової державної діяльності. Так, у третьому розділі «Воєнної доктрини України» – Цілі та основні завдання воєнної політики, у ст.15 йдеться про те, що головною метою воєнної політики України є створення умов для відновлення територіальної цілісності держави, її суверенітету і недоторканності в межах державного кордону України.

І ці умови мають бути реалізовані через (ст.16) «відбиття збройної агресії Російської Федерації проти України; забезпечення обороноздатності України» на відповідному рівні. Передбачено, що відповідний рівень можна досягнути тільки через участь України у реалізації спільної політики безпеки і оборони Європейського Союзу, а також удосконалення системи забезпечення воєнної безпеки, яка б відповідала критеріям членства України в ЄС і НАТО.

До згаданого додається положення про необхідність «реформування Збройних Сил України з метою досягнення оперативної і технічної сумісності зі збройними силами держав – членів НАТО; удосконалення системи демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони держави відповідно до стандартів ЄС та НАТО» тощо.

Серед ключових завдань для відновлення державного суверенітету та територіальної цілісності України (ст. 37) є комплексне реформування системи забезпечення національної безпеки до рівня, прийнятного для членства в ЄС і НАТО; розвиток Збройних Сил України за західними стандартами та досягнення сумісності із збройними силами держав – членів НАТО» [4].

Привертає увагу ще один важливий документ – «Стратегія національної безпеки України», який фактично вперше акцентує увагу на міжнародних системах колективної безпеки та можливому членстві України в НАТО. На переконання РНБО України, членство в НАТО – єдина надійна зовнішня гарантія державного суверенітету і територіальної цілісності країни. Пріоритетом для країни на даному відрізку часу є впровадження стандартів НАТО, досягнення сумісності нашої армії і спецслужб зі службами і засобами відповідних країн-членів НАТО, що забезпечить у майбутньому набуття членства України в Альянсі.

Додамо, що «Стратегія національної безпеки України» розрахована на термін до 2020 р., а її основними цілями є:

- мінімізація загроз державному суверенітету та створення умов для відновлення територіальної цілісності України в межах міжнародно-визнаного державного кордону;
- відновлення мирного розвитку Української держави;
- набуття нової якості економічного й гуманітарного розвитку, забезпечення інтеграції України до Євросоюзу та її майбутнього як демократичної, правової, соціальної держави [5].

Наразі виконується понад 40 імпорتنих контрактів на поставку до української армії різних засобів оборони на загальну суму півтора мільярди доларів. Країни, що підтримують нашу державу в боротьбі із загарбником, передали бронетехніку, безпілотні апарати, засоби спостереження та засоби зв'язку, радіолокаційні станції контрбатареїної боротьби тощо. Кілька тижнів тому надійшла велика партія приладів нічного бачення тощо. Про це

та інше йдеться у щорічному Посланні Президента до Верховної Ради «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у 2016 році» [6].

Президент підкреслив, що 3% ВВП на оборону – це багато порівняно із ледве 1%, Але дуже замало для країни, яка де-факто у стані війни. «Ми вийшли на безпрецедентний і як ніколи тісний рівень співпраці з країнами Альянсу, який будемо підвищувати, розширювати, поглиблювати – аж до повного досягнення критеріїв членства. **Нашою стратегічною метою залишається вступ до НАТО**» [6].

До штаб-квартири Альянсу в Брюсселі від Президента України було направлено офіційного листа з проханням включити Україну у Програму розширених можливостей (Enhanced Opportunities Programme). Однак, однією з перешкод для можливої співпраці України та Альянсу за цією програмою була відсутність технічної угоди про обмін таємною інформацією. Доволі оперативно – 28 вересня 2016 року така угода була підписана в Брюсселі. «Цей документ дозволить вивести взаємодію в сфері секретної інформації на зовсім інший рівень», - зазначив заступник міністра закордонних справ В. Пристайко. Наразі в рамках Програми розширених можливостей з НАТО співпрацюють Швеція, Фінляндія, Австралія, Йорданія і Грузія. Основне покликання програми – досягнення сумісності і відповідність стандартам НАТО [1].

За цією угодою поза іншим у Національній академії СБУ заплановано відкриття циклу навчальних курсів з реформування служб безпеки, організованих Міжнародним секретаріатом НАТО.

Законодавче наповнення з укріплення обороноздатності країни посилила затверджена Президентом (21 лютого 2017 року) «Концепція вдосконалення інформування громадськості про співробітництво України з НАТО на період 2017–2020 років». Концепція спрямована на підвищення рівня підтримки громадськістю державної політики у сфері євроатлантичної інтеграції та рівня довіри громадян України до НАТО як ключової інституції у зміцненні міжнародної безпеки. У документі зазначається, що Україна

здійснюватиме інтеграцію до європейського політичного, економічного, правового простору з метою набуття членства в Європейському Союзі, а також поглиблюватиме співробітництво з Північноатлантичним альянсом з метою досягнення критеріїв, необхідних для набуття членства у цій організації. Йдеться про подальше поглиблення співробітництва України з Альянсом у впровадженні глибоких демократичних реформ, використанні потенціалу та практичної допомоги держав – членів НАТО у підвищенні обороноздатності нашої держави для протидії агресії Російської Федерації, а також у сфері реформування сектору безпеки і оборони та оборонно-промислового комплексу за стандартами НАТО.

До законодавчого підґрунтя додалися відповідні державні програми з імплементації прийнятих рішень. На переконання Президента П. Порошенка, з 2017 року програма співробітництва з НАТО буде повністю спрямована на досягнення стандартів Альянсу, що має бути завершено до 2020 року. Пріоритетне завдання, закріплене в програмі, – повна відповідність ЗСУ Збройним силам країн НАТО. Передбачається, що питання про членство в НАТО розглядатиметься всеукраїнським референдумом.

Практично всі кроки внутрішнього і зовнішнього порядку навколо євроінтеграційних і євроатлантичних завдань нашої держави стали наслідком і результатом консенсусного рішення 28 країн – членів НАТО, що заявлене в підсумковій Декларації саміту НАТО (Варшава, 8-9 липня 2016 року): «Ми залишаємося прихильними політиці відкритих дверей Альянсу, яка посилюється Альянсом і буде сприяти євроатлантичній безпеці» [7].

Учасники саміту обговорили плани України з реформування та досягнутий прогрес в їх імплементації, схвалили Комплексний пакет допомоги (КПД) Україні і обмінялися думками стосовно безпекової ситуації в Україні. Альянс визначив новий статус України у відносинах з НАТО – статус поглибленого партнера Північноатлантичного Альянсу. Ця Програма передбачає проведення реформ, узгоджених з НАТО в рамках Стратегічного оборонного бюлетеня – фактично, плану дій на найближчий період, який

отримав офіційне схвалення Альянсу. Подібний формат співпраці мають п'ять країн, яким НАТО надало можливість участі у Програмі розширених можливостей – Австралія, Фінляндія, Швеція, Йорданія і Грузія [1].

Українська сторона ініціювала і свої варіанти участі в діяльності Альянсу, зокрема окремий проект співпраці в авіаційній сфері – використання літаків «Руслан» і «Мрія» для стратегічних перевезень НАТО. До того ж варіанти співпраці з експлуатації нового транспортного літака виробництва ДП «Антонов» АН-178, який здійснив демонстраційний політ на міжнародному авіакосмічному салону у Великій Британії, показався в Парижі, на регіональній виставці в Арабських Еміратах і міжнародній виставці в Берліні (ФРН).

У червні 2016 року в Брюсселі Міністерство оборони України і Агенція НАТО підписали Угоду щодо підтримки Збройних Сил України, якою передбачено збільшення необхідних позицій матеріально-технічного забезпечення української армії, що своєю чергою приведе до зменшення залежності від російського військово-промислового комплексу. За повідомленням штаб-квартири НАТО, це угода «між Міністерством оборони України й Агенцією НАТО з підтримки та постачання про встановлення відносин у сфері купівлі-продажу на підтримку несистемних брокерських послуг для Збройних Сил України» [8].

Кількість спільних з НАТО програм і різноманітних заходів сягає близько 40. Відповідальність за реалізацію програм, розробку, впровадження, логістику покладено на спільні робочі групи, як, наприклад, Спільна робоча група з питань оборонної реформи, Спільна робоча група з питань економічної безпеки тощо. «Ми віримо в цілісну, вільну і мирну Європу. НАТО збільшить допомогу Україні і Грузії і продовжуватиме надавати допомогу Республіці Молдова...» - йдеться у Варшавській декларації з трансатлантичної безпеки, що схвалена главами держав та урядів Північноатлантичної ради у Варшаві 8-9 липня 2016 року [1].

Зрозуміло, що на виконання всіх цих амбітних задумів потрібні чималі кошти. Зазначимо, що про це також подбали Сполучені Штати: 14 червня 2016 р. верхня палата Конгресу США ухвалила законопроект S.2943, який визначає бюджет Пентагону на 2017 фінансовий рік. У тексті документа було передбачено фінансову підтримку на оборонні потреби України в розмірі до 500 млн дол. Однак, бюджетом США передбачена допомога Україні в розмірі 350 млн. дол. [9]. Зазначимо, що на фоні можливого надання Україні відповідних коштів на оборонні потреби за рішенням Верхньої палати Конгресу США, досягнуті успіхи у розбудові відносин з Альянсом є доволі значимими.

Серед термінових проектів передбачається реформування Міністерства оборони України, надання бронетанкової техніки, техніки бойового комплексу, збільшення численності ЗСУ, а також підвищення грошового забезпечення військових. Всі проекти реалізовуватимуться за умов проведення реформ у сфері оборони, боротьби з корупцією, підвищення рівня відповідальності влади, прозорості владних рішень тощо.

Задля успішної реалізації програм додається розроблена система **трастових фондів**. Трастовий фонд (англ. – Trust Fund), який іноді ще називають цільовим фондом, є договором, що дозволяє приватним особам створювати певну вигоду для іншої приватної особи або організації.

Альянс обрав саме трастову схему допомоги, маючи вже позитивний досвід запровадження такого варіанту спрямування накопичених коштів на конкретне завдання, яке було вивірено з 2000 року в успішній реалізації складової програми Партнерство заради миру проекту у знищенні накопичених протипіхотних мін. До існуючих трастів додалися нові, перелік яких наводимо [10].

➤ *Цільовий фонд для протидії саморобним вибуховим пристроям та розмінування* (відновлений у 2016 році).

Позитивний досвід з впровадження цього трасту підтверджений роботою сторін у Центрі розмінування ЗСУ на Хмельниччині, де канадські

інструктори завершили курс навчання наших військовослужбовців. Це вже третій Курс підготовки канадськими військовими інструкторами українських військових саперів з виявлення, знищення (знешкодження) саморобних вибухових пристроїв (СВП). Заняття проводилися в умовах, наближених до реальних: з широким використанням стимуляторів, макетів, муляжів, а також найновітніших засобів розмінування, захисту, тощо.

«Завдання, які ставились перед початком курсів, успішно виконані. Уміння та навички, отримані нашими військовослужбовцями під час проведення навчань, безперечно, допоможуть нам при виконанні бойових завдань в зоні проведення АТО», - наголошували учасники навчань. – «Ми відновили свою боєздатність та набули бойового досвіду. А найголовніше - ми знаємо, хто наш ворог, а хто наш друг. Вкотре наголошуємо, що українці – мирна нація, нам не потрібно чужого, але й свого ми нікому не віддамо» [11].

Трастова схема використовувалась також для знешкодження стрілецької зброї та легкого озброєння (ЛОСЗ), переносних зенітно-ракетних комплексів (ПЗРК), ракет, звичайного озброєння, ракетного палива та пестицидів тощо. В Україні через трастові фонди запущені також проекти з перепідготовки персоналу та конверсії військових баз. Позитивною характеристикою проектів трастових фондів є й те, що в них дотримуються найвищих стандартів у питаннях охорони навколишнього середовища, здоров'я та безпеки. До того ж проекти є прозорими та підлягають перевірці, яку здійснюють ревізори НАТО. Передбачається, що країна-отримувач сприятиме ефективному впровадженню проектів. В кожного фонду є країна/країни – відповідальні за реалізацію програми, а також заявлені/визначені конкретні держави, що надають відповідні кошти. Кожна програма розрахована на конкретний період часу – від одного до кількох років.

Відомо, що Альянс на допомогу Україні запустив з 2016 року низку нових трастових фондів, серед яких:

➤ *Цільовий фонд з модернізації системи командування, управління, комунікації і комп'ютеризації.* Провідні країни: Канада, Німеччина, Сполучене Королівство. Мета – підтримати Україну у процесі модернізації її структур і засобів управління та зв'язку, посилюючи безпекову спроможність держави. Цільовий фонд сприяє взаємній сумісності систем управління та зв'язку України і Альянсу, що полегшуватиме участь України в операціях та навчаннях під проводом НАТО.

➤ *Цільовий фонд з реформування систем логістики і стандартизації.* Провідні країни: Чехія, Нідерланди, Польща. Мета – підтримати реформу систем логістики і стандартизації Збройних сил України та інших військових формувань, включно з Національною гвардією та Державною прикордонною службою. За проектом впроваджуватимуться три ініціативи:

- Ініціатива 1: посилення національних спроможностей з кодифікації.

- Ініціатива 2: покращання спроможностей з управління системою постачання.

- Ініціатива 3: покращання спроможностей з управління стандартизацією.

➤ *Цільовий фонд з кіберзахисту.* Провідна країна: Румунія. Передбачається створення Центру реагування на кіберінциденти для відстеження ситуації в сфері кібербезпеки, а також спеціальних лабораторій для розслідування випадків кібернападів. Україна отримає навчальні програми з застосування цих технологій, відповідне технічне обладнання, а також практичні рекомендації з розробки належної стратегії. Центр підготовки спеціалістів з кібербезпеки розташовано в Естонії.

➤ *Цільовий фонд з перепідготовки та соціальної адаптації військовослужбовців.* Провідна країна: Норвегія. Мета фонду – допомогти Міністерству оборони України у створенні сталої та ефективної програми перепідготовки військовослужбовців, що повертаються до цивільного життя. Допомога включатиме рекомендації з розробки відповідної стратегії та застосування передового досвіду країн-членів НАТО.

➤ *Цільовий фонд з медичної реабілітації.* Провідна країна: Болгарія. Мета – підвищити стандарти та довгострокову стабільність медичних служб України у сфері лікування та реабілітації поранених військовослужбовців і цивільного персоналу сектору безпеки та оборони; сприяти доступу пацієнтів до послуг з медичної та психологічної реабілітації, лікувального обладнання, послуг з трудової та спортивної реабілітації; надати закладам медичної реабілітації належне обладнання та забезпечити підготовку персоналу, який, зокрема працюватиме в центрах протезування.

➤ *Цільовий фонд для процесу планування та оцінки сил (ППОС)* спрямований на практичну підтримку та консультаційну допомогу у досягненні стратегічних цілей реформування сектору безпеки та оборони, впровадженні стандартів і принципів НАТО.

➤ *Програма НАТО «Наука заради миру та безпеки»* (НМБ) діє з 2014 року. Україна є найбільшим бенефіціаром цієї програми. Нагадаємо, що програмою запроваджено 49 нових заходів, серед яких 40 багаторічних проектів, сім короткострокових семінарів з передових досліджень і два курси підвищення кваліфікації. Діяльність НМБ в Україні охоплює широке коло пов'язаних з безпекою питань, таких як боротьба з тероризмом, захист від хімічних, біологічних, радіологічних і ядерних (ХБРЯ) озброєнь, кіберзахист, енергетична безпека, а також передові технології у галузі безпеки.

В рамках НМБ Альянс надав 2,2 млн євро на співпрацю з Україною у 2014 р. і 3,4 млн – у 2015 р. Загальний запланований бюджет на 2014-2019 рр. має досягти 15 млн євро. Серед пріоритетних проектів НМБ в Україні – посилення спроможностей в галузі телемедицини, природовідновлювальні роботи на забруднених паливом територіях військових частин. Програма НМБ також надає Україні підтримку у справі гуманітарного розмінування, передаючи обладнання та проводячи тренінги. З метою забезпечення сталості у проведенні розмінування програма підтримує наукові дослідження в рамках таких проектів, як «3D MINE» та «Система розпізнавання СВП»

(саморобні вибухові пристрої – *автор*). За програмою НМБ впроваджуються також заходи за тематикою «Жінки, мир, безпека» та безпека кордонів.

➤ *Інші програми та заходи НАТО на підтримку України.* Програма зміцнення інституційного потенціалу, розвитку сил та засобів, а також посилення цивільного контролю над збройними силами та відповідними складовими сектору безпеки [12].

Висновки. Зміни геополітичних координат, поява несподіваних явищ і схем у міжнародних відносинах свідчать про розгортання іншого світу, що формується і який наближається до постіндустріального наповнення.

Зсуви на Європейському континенті, зокрема агресивна політика Росії, воєнні дії російської військової машини як на українському, так і сирійському фронтах, як це не парадоксально, стали в нагоді Північноатлантичному Альянсу. Посприяли його прокиданню від «сплячки», примусили міняти тактику і виробляти нову стратегію. Пришвидшили формування посиленних сил швидкого реагування та їх просування вглиб Європи: Естонія, Литва, Польща, Чехія, Румунія....

Нові прояви геополітичних змін змушують поєднувати безпекові зусилля Альянсу з Європейським Союзом, який опинився з низки об'єктивних і суб'єктивних причин на небезпечній межі і у небезпечному становищі. Отже, можна констатувати: що війна в Європі спонукала Захід до активних захисних дій: санкції, ПРО, посилення присутності в пограничних країнах – Польща, країни Балтії, Румунія..., на східному кордоні Євросоюзу.

Що у сухому остатку лишилося Україні в результаті цих подій, подій війни? Поки мінуси переважають плюси. Україна не отримала повноцінної системи захисту. Запущені механізми санкціонування, за які ми глибоко вдячні тим, хто запровадив і підтримує санкції, не дають синергетичного ефекту, оскільки є точковими і розпиленими, хоча і дошкуляють агресорові.

Водночас спостерігаємо й позитивні зсуви в ситуації, що склалася:

- Україна крок за кроком, спираючись на підтримку союзників, долає свою військову відсталість.

- Україна вчиться воювати.
- Україна і Румунія стають учасниками В-4.
- Україні допомагає НАТО – організація безпеки світового масштабу.
- Україну підтримують США.

Однак, перерахованого замало для протистояння агресорові. Особливої гостроти набуло питання про недієвість застарілих захисних схем. Роками обговорювана відсталість ООН, невідповідність цієї організації викликам XXI століття; слабкість механізмів регіональної безпеки, зокрема ОБСЄ, надали агресорові значних переваг. Непокараність і всездозволеність породжують більший реваншизм, примножують силу агресора, породжуючи нові виклики світовій / регіональній безпеці.

Список використаних джерел

1. Bruno Lete. NATO's Enhanced Opportunities Partners June 29, 2016. – Режим доступу: <http://www.gmfus.org/blog/2016/06/29/natos-enhanced-opportunities-partners>; Україна і НАТО підписали угоду про підтримку ЗСУ. Середа, 15 червня 2016, 09:16; <http://www.eurointegration.com.ua/news/2016/06/15/7050784/>; 23 сент. 2016 г. - Ukraine has submitted an official request to be a member of the NATO Enhanced Opportunities Programme, Deputy Foreign Minister. - Режим доступу: [Ukraine applies for NATO Enhanced Opportunities programme - LB.ua.en.lb.ua/news/.../1911_ukraine_applies_nato_enhanced.html](http://lb.ua/en.lb.ua/news/.../1911_ukraine_applies_nato_enhanced.html).
2. Спільна заява Комісії Україна-НАТО під час Варшавського саміту. - <http://mfa.gov.ua/ua/press-center/comments/5992-spilyna-zajava-komisiji-ukrajina-nato-pid-chas-varshavsykogo-samitu>; <http://uaforeignaffairs.com.ua/ekspertna-dumka/view/article/dveri-nato-vidkriti/>
3. Про внесення змін до деяких законів України щодо відмови України від здійснення політики позаблоковості. Верховна Рада України; Закон від 23.12.2014 № 35-VIII. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/35-19>.

4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року "Про нову редакцію Воєнної доктрини України". - <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>.

5. Указ Президента України від 26.05.2015 № 287 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року "Про Стратегію національної безпеки України". - <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/19054>

6. Див.: <http://www.president.gov.ua/news/shorichne-poslannya-prezidenta-do-verhovnoyi-radi-pro-vnutri-38077>

7. Україна і НАТО підписали угоду про підтримку ЗСУ. Серeda, 15 червня 2016, 09:16. - <http://www.eurointegration.com.ua/news/2016/06/15/7050784/>; Президент Петро Порошенко підписав Указ «Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості про співробітництво України з НАТО на період 2017-2020 років». - <http://www.president.gov.ua/news/prezident-zatverdiv-konceptiyu-vidoskonalennya-informuvannya-40142>.

8. У Брюсселі підписано Угоду між Міноборони України та Агенцією НАТО. - <http://www.mil.gov.ua/news/2016/06/14/u-bryusseli-pidpisano-ugodu-mizh-minoboroni-ukraini-ta-agenczieyu-nato-shhodo-pidtrimki-zbrojnih-sil-ukraini--/>; 14 юн. 2016 г. Двері НАТО відкриті. 22.07.2016. UA Foreign Affairs: Двері НАТО відкриті. – uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna../dveri-nato-vidkriti/; Декларація. - <http://www.nato.int/cps/en/natohq/officialtexts133168.htm?selectedLocale=uk>.

9. National Defense Authorization Act for fiscal year 2017: <http://docs.house.gov/billsthisweek/20161128/CRPT-114HRPT-S2943.pdf>.

10. Підтримка України з боку НАТО; http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_07/201606271607-factsheet-nato-ukraine-support-ukr.pdf.

11. Канадські інструктори завершили курс у Центрі розмінування ЗСУ на Хмельниччині. 13 лютого 2016, 19:10. Режим доступу: <http://www.nato.int/>

[nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016; 07/20160627_1607-factsheet-nato-ukraine-support-ukr.pdf](#)

12.Трастовий фонд НАТО/ПЗМ. - <http://ukraine-nato.mfa.gov.ua/ua/about-nato/trust-fund>; Трастові фонди НАТО для України: хто і на що дає гроші. - http://24tv.ua/trastovi_fondi_nato_dlya_ukrayini_hto_i_na_shho_daye_groshi_n705201.